

אפילו במקומות היותר שפלים ופחותים כבבית אחשוורוש, דהיה היותר רשע, והוא נקרא 'אפסי ארץ' ושם נראה ישועת אלקינו, כי לא היה אז הנס להאבידו ולהוציא ישראל מתחת ידו רק אדרבא נראה כמושל יותר להטיל זוהמתו גם באשה ישראלית צדקת כזו, אבל הכל לפרסם ישועת אלקינו, דגם שם הוא המנהיג ואין עוד מלבדו כלל, ואף דהוא היה חפץ ושמח בהאבדן של ישראל, לא עלתה בידו ובעל כרחו הוכרח אדרבא לרומם קרנם, וזהו 'לשם' – כאשר מתפרסם ממשלת מלכותו גם באפסי הארץ היותר גרועים.

ויובן זה גם כן בלשון רש"י אאסתר 'להיות לי לשם' – כונתה על שרשה המורה על שכינתו יתב' בתחתונים ושהיא בגלות עם ישראל, דשוכנת אתם בתוך טומאותם לגמרי גם כן, ועד שאין שום דבר חוצץ ומבדיל בין שכינתו ית' בתוכנו, ואף מי שנלקחה לבית גוי ומלך אדיר כזה ונבעלה לו כ"פ וילדה ממנו והיא בביתו תמיד ובבית הצלמים והיש טומאה גדולה מזה, ועם כל זאת בצדקתה מתחלה ועד סוף בשוה ולא שינה כל זה מקדושתה כלום עד שלבשתה רוח הקדש באותו עת שהלכה לבית הטמא – וזה מורה על כלל קדושת כנסת ישראל, שנתברר אז שהוא כן שאין שום דבר טומאה שבעולם מטנפם כלל, וכדרך שאמרו שזפתני השמש – דברחיצה מועטת מתלבנים, והכל רק כהוצי הסובבים לאסא. וזה כל ענין לקיחת אסתר לבית אחשוורוש לברר דבר זה של קדושת ימי הפורים שנתגלה אז אור זה דקדושת ישראל, שכל טינופת לא טנפם ואין שום דבר המונעם מקדושתם כלל דגם כי אלך וגו' אתה עמדי דאפילו יהיו במקום שיהיו דבוקים בו יתברך' (מתוך רסיסי לילה סוף אות נב).

דף יב

'ככתבם וכלשונם'

'בחצר גנת ביתן המלך...' – ... וכל סיפור הכתובים ודרשות חז"ל במשתה זה, הוא מצד משתה המלך – מלכו של עולם, איך הם חודרי סעודה של הש"י, ואין כאן המקום להאריך בפרטי הדברים... (מתוך רסיסי לילה נב).

(ע"ב) 'ביום השביעי כטוב לב המלך ביין...' בסוד הענין ע' בספר מי השלוח (ח"א וח"ב עפ"י הבעש"ט). וע"ע בדרך הפשט בספר מנות הלוי לר"ש אלקבץ; ספר בנייהו כאן.

'בא גבריאל ועשה לה זנב' –

'הרצון, כי נתן בקרבה להיות צנועה, כי אמרו במדרש (ב"ר יחג) דלכך נבראת מן הצלע, מה צלע מכוסה וטמון אף האשה צריכה להיות צנועה ויושבה בביתה מבלי תראה ותמצא בחוץ, אך זהו אם נבראת מן הצלע, אבל למאן דאמר דו פרצופין נבראו אם כן אין הבדל בין זכר ונקבה כלל, וחז"ל כנו לצלע שנבראה אשה ממנה 'זנב' כדאמרינן בברכות (סא). חד אמר פרצוף וחד אמר זנב, וזהו כי גבריאל נתן בלבה זנב – הוא הצלע – ולא פרצוף, ואם כן צריכה להיות צנועה מבלי ללכת ערום לעין כל' (יערות דבש ח"א ח, עמ' רכה במהדור' ירושלם תש"ס).

‘והקרב אליו כרשנא שתר אדמתא תרשיש אמר רבי לוי: כל פסוק זה על שום קרבנות נאמר...’

–
 ונהנה כל מגמת האומות שיהיה להם התחברות עם ישראל, וכדאמר לו קיסר לרבי תנחום (סנהדרין לט.) תא ניהוי כולן לעמא חד, ושלא יהיו ישראל גוי אחד נפרד מהם... וגם משתה אחשורש היה לכוונה זו כשראה שמטי שבעים ולא אפרוק סבר דכבר מאסם ח"ו השי"ת ושישתקעו בידו להיות לעם אחד, והגם שראה שהם מפורד ונפרדים ודתייהם שונות, חשב שזה רק מהרגלם מאבותם ומצות אנשים מלומדה, ומעמקי הלב אין כן, דעל כן לא אפרוק. ועל ידי זה נתחכם לעורר ההתחברות על ידי המשתה, שבזה יתגלה סוד הנעלם והתחברות שאינו ראוי מצד ההתגלות בעולם הזה, ובע"ז (ח סע"א) קרי לזה 'עובדי עבודה זרה בטהרה' כשהולכין למשתה גוי אף שהם כל יהודים יחיד ואוכלין ושותין משלחן ושמש שלהן, וכמו שהיה במשתה אחשורש דדרשו רז"ל כרצון איש ואיש – זה מרדכי שהיה משמש על היהודים לשמרם מאכילת איסור, וקרי ליה 'בטהרה' דבאמת גם במשתה אין שום התחברות לישראל עם הגוי כלל, ואדרבא אז הוא תכלית הברור שאין לו שום חיבור, דבאמת אדרבא מעמקי לב של כ"י הוא דבוק בהשי"ת ואפילו מי שלמראית עין אין כן, וכמו שאמרו ברכות יז א' גלוי וידוע שרצונינו לעשות רצונך ומי מעכב כו'. ובמשתה שהוא התגלות הנעלם, מתגלה טהרת לב זרע ישראל, ואפילו אם ח"ו עובד עבודה זרה הוא בטהרה ורק לפנים ולמראית העין בעולם הזה... אבל מכל מקום מצד מראית העין דעוה"ז המשתה הוא התחברות להיות אחד, והקריאה וההזמנה להיות יחד במשתה עושה אותם אחד עד שיש שם זבחי מתים גם אדידהו, דהכל נקרא 'מזבחו' כיון שמתחברים במשתה להתאחד ולהיות אחד, ועל כן יש עליהם שם עובדי עבודה זרה אלא שהוא בטהרה, כי מעמקי הלב טהורים ונקיים לגמרי. וכך היו כל חטאי ישראל אז במה שהשתחוו לצלם ושנהנו מסעודתו של רשע, וכן לעומת זה גם כן הגזירה דהמן, וכמו שאמרו במגילה הם לא עשו אלא לפנים אף כו' – דבאמת אדרבא אז נתגדלו ישראל ביותר בין בגשמיות על ידי דנפל פחד מרדכי עליהם, ובין ברוחניות דהדר קבלוה לכל התורה כולה מאהבה בימי אחשורש (שבת פח.).

ומשתה אסתר שהתפאר המן דקרוא לה, שחשב שבזה הוא מתאחד עמה גם כן לגמרי עד שחשב ליפול על המטה, וזה היה אבדונו, כי באמת על ידי המשתה שהוא התגלות סוד הנעלם נתגלה שאין שום חיבור לזרע ישראל עם העמים, ואדרבא נתברר תכלית ריחוקם, ואף על פי שלמראית העין חשב שיש לו התחברות במשתה זו ואהבה עם אסתר, באמת באותו משתה היין עצמו נתברר ההיפך, כי כן הוא המשתה שבהכנסת יין יצא סוד ורק מי שיש לו איזה התחברות בעולם ובמעמקים אפשר שיתברר על ידי המשתה, אבל אם במעמקים הוא בתכלית הפירוד רק למראית העין נראה חיבור, על ידי המשתה נתגלה תכלית הפירוד שבמעמקים, ועל כן גם במשתה דאחשורש אף שלמראית העין היה נראה התחברות, אז דייקא היתה צמיחת הרפואה והתחילו המלאכים לזכור לישראל זכות הקרבנות, כמו שאמרו במגילה על פסוק והקרב אליו היינו דכל אכילת ישראל שהוא בקדושה הוא דוגמת קרבנות, דשולחן דומה למזבח (כמו שאמרו סוף חגיגה). וההיפך באומות העולם כל אכילתם זבחי מתים ותקרובת ע"ז, כי זה כל תכלית אכילה ושתייה שיהיה להם כח להשתקע ברע בכל חמדות עולם הזה ולהתעורר לזימדה, זה אומר מדיות נאות כו', ואצל ישראל שבאותה סעודה נקרא עבודה זרה בטהרה שאינו טומאה גמורה כזבחי מתים ותקרובת ע"ז דמטמא באוהל, כי באמת גם אותה אכילה הוא אצלם בקדושה שהרי נזהרו

מדברים האסורים ולא נשתקעו על ידי אותו משתה בתאות כלל, ומרדכי וחבריו סנהדרי גדולה
 דישראל שבאותו דור שהיו מראשי אנשי כנסת הגדולה היו גם כן באותה סעודה ובודאי הם
 התחזקו אז בתכלית ההתאמצות לדבק לבם להשי"ת ושלא ישתקעו ח"ו להתחבר על ידי משתה
 זו עם העמים להיות ח"ו כמוהם, וכל ההתחברות היתה רק למראית העין מה שהוכרחו להיות
 במשתה, ואדרבא בזה נתברר ביותר קדושת ישראל שאפילו כשהם בתכלית ההתחברות עם
 העמים עד שנראים כעעו"ז ח"ו, הם בתכלית הטהרה וגם אותה אכילה נחשב באמת כקרבנות,
 אלא שאינו בפעל גלוי בעולם הזה רק למעלה מעולם הזה, בעולם המלאכים, שם נגרם על ידי
 אותה סעודה התעוררות זכות הקרבנות... (מתוך מחשבות חרוץ עמ' 172).

תרשיש – כלום שימשו לפניך בבגדי כהונה דכתיב בהו תרשיש שהם וישפה. תרשיש היתה
 אבן של שבט אשר, שבנותיו היו נאות ונשואות לכהונה גדולה (עי' בראשית רבה עא). וזהו לימוד
 זכות על ישראל, שהם מגדלים בת בצניעות שתהא ראויה לכהן גדול העובד במקדש, ואילו אלו
 כשיש להם יפהפיה מציגים אותה ערומה (משך חכמה תצוה כתי).

*

מכתב בדבר אמונת חכמים, להגרא"א דסלר זצ"ל (מכתב מאליהו ח"א עמ' 75):
 'מתוך דברי כבודו אני רואה שסובר כי כל גדולי ישראל אשר מעשיהם היו לשם שמים, וגאוני
 השכל ואדירי הצדקות גם יחד, אשר בלא ספק בכל משפטיהם ופסקי דיניהם היה ה' נצב בעדת
 א', כמו בדור העבר החפץ חיים ז"ל, והג' רבי חיים עוזר ז"ל, והג' רבי חיים בריסקער ז"ל, והג'
 רבי ברוך בער ז"ל ועוד ועוד, אשר קטנם גדולה מהשגתנו, ומה בדור שלפניהם, כגאון ישראל
 וקדושו רבינו ישראל מסלנט זצוק"ל ושאר גאוני וצדיקי דורו שנלוו אליו, כולם יטעו טעות
 גמורה – ח"ו. לא תהא כזאת בישראל. אסור לשמוע דברים כאלה, וכל שכן לאמרו. אם לא
 שהבנתי אשר שמע מאחרים, הנקראים בני תורה ומבעטים ברבותיהם ומחללים ה', דברים אלה,
 כי אז לא הייתי משיב לו כלום; אך בידעי כי לבבו ישר, אלא שמבחוץ הגיעו לו מליצות כאלה,
 על כן, בצירוף גודל ידידותנו, אמרתי אשים לילה כיום, ואשיב לו דברים ברורים.
 קודם כל דבר אומר למר, כי איזה מהגאוני הללו זכיתי לדעת פנים, וראיתים באסיפות בעניני
 כלל ישראל, כמו החפץ חיים זצ"ל, הגר"ח מברסק זצ"ל, והג' ר' חיים עוזר זצ"ל, ואוכל לומר
 לו נאמנה כי אפילו להשגת פעוטים שכמותנו הן היתה פקחותם מבהלת, ועומק שכלם היה יורד
 ונוקב עד התהום ממש; ולא היתה שום אפשרות לאדם שכמותנו לעמוד על סוף דעת בהירות
 הבנתם. זאת ועוד אחרת: מי שראה אסיפותיהם, ראה בחוש כי עכ"פ בשעה שחשבו
 מחשבותיהם והתעמקו בדעתם לש"ש בעניני כלל ישראל, היה המראה נורא, לראות את גודל
 ועומק הרגשת האחריות שהיתה על פניהם, באופן שמי שלא ראה את זאת לא ראה הרגשת
 אחריות מימיו, וכל מי שזכה לעמוד לפניהם בשעה כזו, היה ברור לו שראה שכינה שורה
 במעשה ידיהם, וכי רוח הקודש שרתה בחבורתם. ממש ראוי לומר 'המבדיל בין קודש לחול' על
 ההבדל שבין אסיפותיהם לבין האסיפות שאנו מורגלים בהן. מסתמא יודע כבודו את ד' ר' אלחנן
 שליט"א מה שמספר מגבורות רבו הח"ח זצ"ל. ידע נא כבודו כי רבנו אלחנן גדול מאד הוא ממש,
 וגם את דבריו אין לדחות וכש"כ לבטל, אפילו מפני מה שאנו הפעוטים חושבים שנראה בחוש.

וכבר אמרו לנו חז"ל לשמוע לדברי חכמים אפילו אומרים לנו על שמאל שהיא ימין, ולא לומר ח"ו שבודאי טעו מפני שאנכי הקטנטן רואה בחוש את טעותם, אלא החוש שלי בטל ומבוטל הוא כעפרא דארעא כלפי בהירות שבלם וסייעתא דשמיא שלהם. הן אין ב"ד יכול לבטל ב"ד אלא א"כ גדול ממנו בחכמה ובמנין, ובלי זה קרוב הוא אשר מה שידמו שהוא חוש אינו אלא דמיון ורעות רוח. זוהי דעת התורה בגדר אמונת חכמים.

ואביא סייעתא לדברי, מה ששמעתי מאאמו"ר זצ"ל בשם אדמו"ר אור עולם גאון חכמת כחות הנפש הגרש"ז זצ"ל. –

מגלת אסתר היא רשימת מעשים של תשע שנים, משנת שלש למלכות אחשורוש עד שנת י"ב. אנו, וגם גדולים ממנו, לא היינו מבחינים בשום אופן שהכל ענין אחד, ורק מרדכי, ובצירוף רוח הקדש במדרגה שלו (כי לא כל רוה"ק שוה), ידע כי הכל ענין אחד. למשתה של אחשורוש אסר להם מרדכי ללכת – כמפורש במדרש מגלת אסתר (קושטא רע"ט) 'ובמלאות הימים האלה... אמר להם אל תלכו... כדי שלא יהא לשטן פתחון פה עליכם, ולא הקשיבו לו' (ועי' מגלה י"ב). והיו הרבה טוענים נגדו: – הרי פיקוח נפש הוא כי מלך טפש כאחשורוש יהרוג ח"ו את כל ישראל בראותו שכל העמים באו ליום שמחתו חג ג' שנים למלכותו ומישראל לא יבא אף אחד, ועל כן לא שמעו לקולו, והלכו. ומ"מ לא קרה להם אח"כ דבר רע. – אחר ט' שנים (בשנת י"ב לאחשורוש) כשנתגדל המן, וצוה שהכל ישתחוו לו – ומפורש בחז"ל שלא היה בכאן שום ע"ז, אלא חשש רחוק של מראית עין בעלמא, – ומרדכי לא השתחוה, היו הרבה מישראל צועקים שמעמיד בסכנת נפשות את כלל ישראל משום חסידות פרטית יתירה, כמפורש באגדת אסתר (פ' ג' אות ב') 'א"ל ישראל תהא יודע שאתה מפילנו בחרב של זה הרשע, אמר להם א"כ אשתחוה לע"ז? ולא קיבל עליו'. ואחרי זה קרה ממש ככל אשר פחדו החולקים על מרדכי מקודם, היינו שיצתה גזירת המן להשמיד את כל היהודים.

אילו היינו שם, מה היינו אומרים אנחנו? מה גרמה לגזירה? האם מה שהקיל מרדכי בענין כלל ישראל, או מה שתשע שנים מקודם היו מי שהקילו באיסור חכמים, שלא ליהנות מסעודת אחשורוש בשביל פיקוח נפש של כלל ישראל? בודאי היינו אומרים שנראה בחוש שמעשה מרדכי גרם שכעס המן וגזר את השמדת כל היהודים, ואיך אפשר להכחיש את החוש? אבל האמת לא היתה כן, אלא שזה שהיה נראה כחוש, לא היה אלא דמיון מהרהורי השטן, ובאמת העבירה של תשע שנים מקודם היא שגרמה (ואפשר שמה שמרדכי מסר נפשו על חשש מראית עין של ע"ז, אפילו בחשש רחוק, החמיר לצורך שעה להוציא מלבם את הטעות שהקילו באיסור סתם יינם, שהוא מאביזריהו דע"ז; ועוד דאמרינן בגמרא שטעם הגזירה היתה שהשתחוו לצלם בימי נבוכדנצר, אף שעשו רק לפנים; ועל ידי זה הגין עליהם דוקא). אבל היצר הרע רקד לפניהם בטענת 'חוש' והטעה אותם, ועל כן גברה מדת הדין ויצתה הגזירה. אמנם אח"כ שבו ממחשבתם והודו על האמת, ותחת אשר היו יכולים לעמוד בדעתם הרעה, ולהתנקם ממרדכי שחשבוהו מקודם לבוגד בעמו, תחת זאת באו כולם לקול קריאתו. ואף שגם אסתר, שידעו שהיא קרובתו של מרדכי, הראתה התקרבות להמן הצורך, בקראה אותו ב' פעמים למשתה בשעה זו של צרת כלל ישראל, והיה בזה חיזוק לטענות השטן שלא ישמעו עוד אל דברי מרדכי, אבל הם, כששבו בתשובה שלמה, לא שמעו עוד ליצר הרע, והצטרפו עם מרדכי בתענית וצום, ותשובה על חטאם שחטאו על פי החוש המדומה – אז נהיה הנס ואז ניצולו.

כאן למדנו מה מביא את הגזירות, אם 'טעויותיהם' של גדולי הדורות, או מה שנפתים להסתת

השטן על פי מה שמראה בחוש מדומה, ופוגמים על ידי זה באמונת החכמים. ואם הגוף בא והחורבן התפשט ר"ל, זה לאות שלא שבו מפני רוע הגזירה, אלא אדרבא עדיין כופרים ברבותיהם. ואמרו ז"ל שכל פורענות מתחלת מן הצדיקים, כי הם נענשים בעון הדור (ויש טעמים ברורים לזה. אלא שא"א להאריך, אולי אוכל לבאר פעם אחרת). אבל אם אין שבים גם ע"ז, הרי יש כאן מקום לחילול ה' עוד יותר גדול. ע"י רש"י (יומא פו ד"ה באמור) 'והכל אומרים מה הועילו... ראה החסידים והחכמים רעה באה עליהם...' ע"ש. וכן הוא כל דרך המתרחקים מהאמת, להראות בחוש שהצדיקים אובדים בצדקתם. וכן גם במרדכי היו יכולים להראות באצבע כי סוף סוף צדקתו הכשילתו – אבל הם עשו תשובה. מדת האומות היא לטעון עם ה' אלה – ואעפ"כ – מארצו יצאו, אבל מדת כלל ישראל לשוב אל ה' ולהודות על האמת, ולעזוב את דמיון החוש אשר יציג לפניו היצר לכפור ברבותיו. חסרון הכרת ההתבטלות לעומת רבותינו – זהו שורש כל חטאת ותחלת כל חורבן ר"ל, וכל הזכיות לא ישוו לעומת שורש הכל, שהיא – אמונת חכמים'. עוד בענין התגרות מרדכי בהמן, וטעם 'איש יהודי' ו'איש ימיני' – ע' יערות דבש ח"א דרוש ת, עמ' רלח ואילך (מהדורת ירושלם תש"ס).

דף יג

'כי אין לה אב ואם... עיברתה – מת אביה, ילדתה – מתה אמה'. מכאן (עפרש"י) דנו אחרונים להוכיח ששם 'אב' חל כבר משעת עיבור, ואילו שם 'אם' משעת לידה ואילך, ונפקא מינה לכמה ענינים. ע': זכר יצחק ד; פוקד עקרים עמ' 25; דובר צדק 'נר מצוה' א; שו"ת דובב מישרים ח"א כו; בית ישי לט. ע"ע במובא ביוסף דעת סוטה מא:

'שכל המגדל יתום ויתומה בתוך ביתו מעלה עליו הכתוב כאילו ילדו'. וכן אמרו (בסנהדרין יט): שהואיל ומיכל גידלה את בני מירב לפיכך נקראו על שמה. ומכאן יש ללמוד שאדם שגדל אצל אחר, יכולים לומר עליו שהוא בן המגדלו ולקרוא לו כן, וכמו שכתב הרמ"א (ח"מ מב, טו) שהמגדל יתום וכתב עליו בשטר 'בני', או היתום כתב על המגדלים אותו 'אבי' או 'אמי' – אין זה שטר מזויף וכשר, הואיל וגדלוהו ראוי לקרוא לו כן [וכפי שצייין הגר"א מקורו מכאן] (עפ"י אגרות משה סוף חלק ח).

(ע"ב) 'מאי דכתיב לא יגרע מצדיק עיניו בשכר צניעות שהיתה בה ברחל זכתה ויצא ממנה שאול...' באור הדברים, אף על פי שעיקר הסיבה למסירת הסימנים היתה כדי שלא לבייש את לאה, אך היתה טמונה כאן נקודה נפלאה והרגש טוב של צניעות, שלא יתפרסם הדבר שיעקב עשה איתה סימנים. ההרגש הנפלא הזה של צניעות ראה הקב"ה ונתן עיניו לשלם לה – מדה כנגד מדה – לדורי דורות. זה סודו של לא יגרע מצדיק עיניו – שהקב"ה שומר את המעלה הטמונה בצדיק לדורי דורות שלא תימחק מפנימיות הנשמה עד אלף ואלפים דורות. (עפ"י לקט שיחות מוסר לגרי"א שר, ח"ב עמ' רצב)

'אמר לה: אחיו אנא ברמאות...' בשם הרבי מלובלין: הלא יעקב איש תם הוא שאינו חריף